

بررسی تطبیقی اهداف و بازخوردهای اجرای درس کارورزی در رشته حسابداری

مجتبی ابراهیمی رومنجان^{۱*}، محمد خراشادی^۲، فاطمه زین الدینی میمند^۳، عباس نبی زاده، بهنام ابراهیمی، جواد یوسفی^۴

- ۱- دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بیرجند، باشگاه پژوهشگران و نخبگان، ایران، بیرجند، پست الکترونیکی: ebrahimi362@yahoo.com
- ۲- مدرس دانشگاه فنی و حرفه‌ای (آموزشکده فنی پسران بیرجند)
- ۳- مربی گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور

چکیده- حسابداری از رشته‌هایی است که علاوه بر آموزش تئوری نیاز به کار عملی نیز دارد. هدف از گنجانیدن واحد کارورزی در این رشته آشنایی دانشجویان با نحوه انجام امور مربوط به رشته خود و درک مسائل اجرایی از نزدیک می‌باشد به گونه‌ای که فرد مهارت و توانایی‌های خود را محک زده و در صورت نیاز نسبت به رفع نواقص موجود در کار خود بپردازد. کارورزی در ایران با مشکلات زیادی همراه است اما علاوه بر این دغدغه اصلی در مورد بازخورد آن و حصول نتیجه مدنظر است. لذا تحقیق حاضر به منظور بررسی تجربی تطبیق اهداف و بازخوردهای اجرای درس کارورزی در رشته حسابداری از طریق توزیع پرسشنامه بین ۱۰۰ دانشجوی رشته حسابداری دانشگاه‌های سطح بیرجند که واحد کارورزی را گذرانده‌اند انجام شده است. نتایج حاصل از تحلیل فرضیات تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با روش‌های آزمون آنالیز واریانس یک طرفه و آزمون T تک متغیره به دست آمده است و نشان می‌دهد که واحد کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی دانشجویان مؤثر بوده اما در مورد افزایش شانس ورود به بازار کار و آشنایی با محیط کار واقعی بی‌تأثیر می‌باشد.

واژگان کلیدی: کارورزی، حسابداری، اهداف، بازخوردها، آموزش، دانشگاه.

مقدمه

آموزش عالی هر کشور، هراندازه از نظر آموزش‌های تئوریک (هم کلاسیک و هم مدرن) قوی باشد، بازهم در تهیه زمینه رشد اقتصادی و صنعتی نمی‌تواند به‌تنهایی موفق باشد. همین امر، گسترش دامنه

آموزش و کسب تجربه از محیط واقعی کار را توجیه می‌نماید. در حال حاضر که دوره مدرک‌گرایی سپری شده است و جامعه، صنعت و دانشگاه باید زمینه‌های لازم برای کسب تجربه مفید را برای دانشجویان فراهم سازد. پذیرش کارآموزان از دانشگاه‌ها، به‌عنوان کوششی جهت التیام شکاف بین نظام آموزش رسمی با آنچه در صنعت می‌گذرد عرصه عمل صورت گرفته است تا بخشی از خلأ آموزشی، آشنایی با حرف و مشاغل در صنعت را ترمیم نموده، به توسعه نگرش دانشجویان نسبت به نظام صنعتی بیانجامد (متین فر، ۱۳۹۱).

برقراری ارتباط منسجم و سازمان‌یافته بین مراکز آموزش عالی فنی و حرفه‌ای به‌عنوان مراکز تولید علم و فناوری و مراکز صنعتی به‌عنوان استفاده‌کنندگان علم و فناوری، از نیازهای اساسی کشور است زیرا این ارتباط به مراکز آموزش عالی کمک می‌کند که بخشی از فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خود را در راستای مشکلات موجود در صنایع کشور جهت‌دهی کنند. امروزه در کلیه زمینه‌های علمی، فرهنگی و اجتماعی آموزش و کارآموزی از اساسی‌ترین ضرورت‌هاست (قاسمی، ۱۳۸۰).

مسئله‌ی مهم و اساسی این است که فارغ‌التحصیلان رشته‌های دیگر فنی و حرفه‌ای پس از فارغ‌التحصیلی هنگام استخدام دچار مشکل اساسی نمی‌شوند، چراکه کارگاه‌های این رشته‌ها با محیط کار سایر شرکت‌ها تفاوت عمده‌ای ندارند، اما در رشته‌ی حسابداری هنگام استخدام وضع به شکل دیگری است. فارغ‌التحصیلان رشته‌ی حسابداری در بدو ورود به بازار کار خود را در ابتدای راه می‌بینند که نیازمند آموزش‌های کارگاهی و عملی می‌باشند تا در حد و اندازه‌ی یک کمک‌حسابدار قرار گیرند که این نشان‌دهنده اهمیت بالای کارورزی در رشته حسابداری می‌باشد.

بیان مسئله

در سیستم آموزشی کنونی کارورزی یکی از ابزارهای مهم تربیت نیروی انسانی در حوزه‌ی تحصیلات عالی است زیرا دانشگاه علاوه بر آموزش باید در پژوهش و خدمات‌رسانی به صنایع نقش مهمی را ایفا کند. درحالی‌که متأسفانه وضعیت دانشگاه‌ها در ایران به گونه‌ای است که بیشتر به انتقال دانش می‌پردازد، بدون این‌که زمینه‌ی جذب دانش انتقال‌یافته فراهم شده باشد. کارورزی می‌تواند ابزار بسیار مهمی در راستای ایجاد چنین زمینه‌ای باشد اما بنا به دلایل مختلفی هنوز در فرهنگ دانشگاه‌های ایران جایگاه ویژه‌ی خود را دارا نیست.

کارورزی در فرهنگ معین این گونه تعریف می‌شود: دوره‌ای که اشخاص وارد خدمت می‌شوند و بدون گرفتن حقوق برای آشنا شدن به کار خدمت می‌کنند. اصل کلمه کارورزی به واژه کارورز برمی‌گردد و کارورز به فردی گفته می‌شود که در حین تحصیل در آموزش عالی و یا بلافاصله بعد از پایان دوران تحصیل و تنها باهدف کسب تجربه و مهارت کاری و عملی در موسسه‌ای مشغول به کار می‌شود. همچنین کارورزی در آیین‌نامه‌ی علمی کاربردی مصوب ۱۳۸۴ این گونه تعریف می‌شود: آموزش کار در صنعت یا محیط کار است که زیر نظر استادکار طبق ضوابط و قانون کار انجام می‌شود.^۱

کارورزی انواع مختلفی دارد، می‌تواند تمام‌وقت یا پاره‌وقت باشد، کوتاه‌مدت باشد یا بلندمدت، با حقوق باشد یا بدون حقوق، برای کسب اعتبار باشد یا نباشد، خودمحمور باشد یا مربی محور و یا ترکیبی از تمام موارد مذکور. باوجود آنکه هیچ مدت‌زمان حداقل یا حداکثری برای کارورزی وجود ندارد، اما به‌طور معمول نیازمند تعهدی پایدار در طول مدت‌زمان معین است و شما ممکن است در طول این مدت‌زمان، هر هفته فقط چند ساعت به کارورزی پردازید و یا این که به‌طور تمام‌وقت و به مدت یک ماه یا بیشتر، کارورز باشید (ترابی مهربانی، ۱۳۸۵).

جدای از مقوله‌ی انتقال دانش و زمینه‌ی جذب آن، آموزش نظری در حوزه آموزش عالی برای رشد اقتصادی و حرفه‌ای به‌تنهایی کافی نیست و در کنار آن گسترش دامنه آموزش و کسب تجربه از محیط واقعی کار نیز باید مدنظر قرار بگیرد. جامعه، حرفه و دانشگاه باید زمینه‌های لازم تجربه‌اندوزی دانشجویان را فراهم کنند زیرا پذیرش کارورزان منجر به توسعه نگرش دانشجویان نسبت به حرفه می‌شود و دامنه گسترش اطلاعات و مهارت‌ها و شناسایی حرفه‌ها را توسعه بخش ده و شکاف میان آموزش رسمی و نیازهای حرفه را کاهش می‌دهد (خلاق، ۱۳۸۵).

در جامعه امروز متأسفانه مرتبط نبودن بین آموزش‌های تئوریک دانشگاه‌ها با نیازهای واقعی بازار کار باعث شده تا فارغ‌التحصیلان دانشگاهی مطالبی را فراگیرند که عموماً مورد تقاضای بازار کار کشور نیست. از سوی دیگر، به دلیل پایین بودن میزان مهارت و تخصص نیروی کار، تقاضاهای شغلی بسیاری از کارجویان دارای مدارک دانشگاهی بی‌پاسخ می‌ماند.

گواه این مسئله این که در حال حاضر، جوانانی که از دانشگاه‌ها فارغ‌التحصیل می‌شوند تنها دارنده‌ی یک مدرک کاغذی پایان تحصیلات در مقاطع مختلف دانشگاهی هستند و هیچ‌گونه، آمادگی برای

۱ آیین‌نامه کارورزی دانشگاه جامع علمی کاربردی مصوب ۱۳۸۴

پذیرش تصدی‌های بازار کار را ندارند (خبرگزاری مهر^۱). کارورزی در ایران مشکلاتی مواجه است، برخی از مشکلات کارورزی دانشجویان دانشگاه‌های ایران را می‌توان به دو بخش زیر تقسیم کرد:

الف) مشکلات ناشی از دانشگاه‌ها:

۱. عدم حضور استاد راهنما.
  ۲. کمبود منابع اطلاعاتی.
  ۳. نحوه‌ی ارزیابی کیفیت کارورزی: در اکثر مراکز دانشگاهی به میزان فراگیری و افزایش دانش علمی دانشجو در طی دوره‌ی کارورزی توجه زیادی نمی‌شود و ارائه‌ی گزارش و دادن نمره بیشتر جنبه‌ی رفع تکلیف به خود گرفته است.
- ب) مشکلات ناشی از محیط کار:
۱. عدم پذیرش دانشجو توسط مؤسسات.
  ۲. حضور نداشتن مسئول خاصی برای راهنمایی دانشجویان در سازمان‌ها یا واحدهای صنعتی.
  ۳. برخوردار نبودن دانشجویان از امکانات رفاهی.
  ۴. سایر مشکلات مانند نبود انگیزه کافی در مدیران سازمان‌ها یا واحدهای صنعتی و ناآشنایی آن‌ها با اهمیت کارورزی.

از طرفی در زمینه‌ی کارورزی در ایران هنوز برنامه‌ی مدون و مصوبی وجود ندارد. البته ممکن است در برخی از سازمان‌ها یا واحدهای صنعتی افرادی به‌طور مستقل این دوره را تجربه کرده باشند (ترابی مهربانی، ۱۳۸۵)^۲. با تمام مشکلات و همچنین اهمیت کارورزی مسئله اصلی، تطبیق بازخوردهای اجرای این واحد درسی با اهداف گنجانده شدن آن می‌باشد. حال این تحقیق قصد دارد به بررسی و تطبیق اهداف و بازخوردهای اجرای درس کارورزی در رشته پردازد.

مبانی نظری تحقیق

اهداف اجرای کارورزی

۱ خبرگزاری مهر، شناسه‌ی خبر: ۲۳۴۰۲۶۰، تاریخ مخابره: ۱۲ مرداد ۱۳۹۳ - ۰۸:۲۰

۲ گزارش بررسی کارورزی و کارورزی مناسب (مقدمه‌ای بر کارورزی)

دوره‌ی کارورزی امکان و فرصتی برای آشنایی دانشجویان با محیط کار محسوب می‌شود که هم افزایش قابلیت‌های آنان برای اشتغال در آینده را در پی دارد و هم به آن‌ها قدرت انتخاب بیشتری در انجام وظایف ارائه شده می‌دهد. به این ترتیب آن‌ها می‌توانند به علایق خود در زمینه‌های مختلف پی ببرند و ضعف و قوت کار خود را ارزیابی کنند و نیز به بهترین نحو از محیط کاری عینی تجربه بیندوزند. کارورزی می‌تواند مهارت‌های شغلی مهمی مانند برقراری ارتباط، تعهد کاری، وقت‌شناسی، حل مسئله، کار گروهی، خودمدیریتی، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و آشنایی با فناوری را بیاموزد؛ با مهارت‌هایی که امروزه برای شاغل شدن بسیار واجب و ضروری است. از اجرای کارورزی اهداف متعددی مورد نظر است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. آشنایی دانشجویان با کارهای عملی و مسائل کارگاهی از نزدیک به طوری که فرصت تطبیق آموخته‌ها را با عمل درک کنند و برای رفع کمبودها و نواقص احتمالی بکوشند؛
۲. برخورد با مسائل کارگاهی، کارگری، اجتماعی و روبه‌رو شدن با واقعیت‌های عینی؛
۳. آگاهی از اهمیت مهارت‌های عملی و رابطه‌ی آن‌ها؛
۴. آگاهی از اهمیت اداره‌ی کارگاه و لزوم تسلط کافی بر کارهای عملی و اجرایی؛
۵. ایجاد فرصت مناسب برای شکوفایی خلاقیت دانشجویان؛
۶. انتقال یافته‌های دانشگاهی و پژوهشی از دانشگاه به صنعت و برعکس؛
۷. کسب تجربه‌ی عملی برای دانشجویان و ایجاد آمادگی شغلی؛
۸. فراگیری مدیریت زمان، مهارت ارتباط کلامی با همکاران، تطبیق با شرایط فیزیکی، مهارت حل مسئله، مهارت‌های مدیریتی و...؛ (بی‌بی سلطان و جبل عاملی، ۱۳۹۱).

نیکبخت (۱۳۹۳)، معتقد است که در بعد دانش مشکلی نداریم ولی متأسفانه این دانش انطباقی با نیازهای جامعه ما ندارد؛ یعنی نیاز ما چیز دیگری است. مطالبی که آموزش می‌دهیم، به طور عمده ترجمه است. مشکل این است که آن مطالبی که ما تهیه می‌کنیم و به عنوان دانش ارائه می‌دهیم با واقعیت بیرونی فاصله بسیار زیادی دارد. ما بیشتر در حوضه نظری کار کرده‌ایم و به این که این دانش برآورده کننده نیاز ما هست یا نیست، پرداخته‌ایم. واقعیت مطلب این است که اطلاعاتی که حسابداران به اتکای آموزش‌های حسابداری ارائه می‌کنند برای استفاده کنندگان مفید نیست؛ درجه مفید بودنش بسیار کم است. اگر الزام

قانونی نبود، شاید اگر تهیه هم نمی‌کردیم به جایی بر نمی‌خورد. دانشگاه نتوانسته نیاز محیط اقتصادی را درک کند و یا محیط اقتصادی در اصل احساس نکرده که با محیط دانشگاهی در ارتباط باشد. نگاه‌های اقتصادی کار خود را می‌کنند و احساس نیاز هم نمی‌کنند دانشگاه هم مشغول کار خود است یا قرار نیست که دانشگاه مشکلی از مشکل جامعه حل کند. حسابداری اگر جایگاه خودش را پیدا بکند، می‌تواند نقش بسیار کلیدی در اقتصاد جامعه بازی کند و آموزش‌های خودش را با نیازهای جامعه انطباق بدهد (مجله ۷۴ حسابرس). حال برگزاری مطلوب دوره‌های کارورزی علاوه بر آشنایی کارورز با شرایط، مشکلات و نیازهای محیط کار می‌تواند در معرفی قابلیت‌های علمی دانشجویان دانشگاه نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد. به علت تنوع مراکز صنعتی و خدماتی در کشور و برخورد متفاوت و ناهمگون آن‌ها با امر کارورزی، سرمایه‌گذاری بیشتری در راستای افزایش راندمان کارورزی در زمینه‌های مختلف (سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی دقیق و نظارت ...) مورد نیاز است و بدین طریق است که به کسب اعتبار بیشتر در بخش‌های تولید و خدماتی، جذب بیشتر فارغ‌التحصیلان در محیط‌های کاری، افزایش قراردادهای همکاری‌های پژوهشی نائل خواهیم آمد. آیین‌نامه کارورزی به‌منظور سازمان‌دهی امر کارورزی در رشته‌های مهندسی و سایر گروه‌های آموزشی که دارای دوره‌های کارورزی می‌باشند تدوین گشته است (آیین‌نامه کارآموزی دانشجویان دانشگاه آزاد).

پیشینه تحقیق

۱- احمد و همکاران^۱ (۲۰۱۳) طی پژوهش خود با موضوع مراقبت مسیرهای به‌عنوان یک ابزار آموزشی در کارآموزی جراحی، در دانشگاه ملی ایرلند مورد بررسی قرار گرفته است. باهدف نقش آموزشی از راه مراقبت در پذیرش جراحی انتخابی در طول کارآموزی جراحی و اثر معرفی خود را در اعتماد به‌نفس کارورزان در انجام وظایف می‌باشد و از روش پرسشنامه‌ای استفاده شده است که به نتیجه که کارورزی یک روش مؤثر برای بهبود بهره‌وری و افزایش اعتماد به‌نفس کارورزان از جنبه‌های مختلف کار جراحی شده است.

¹ Abubakr Ahmed, MD,* Gaitri Sadacharam, and Emmet Andrews, MD

۲- لینگ چن و همکاران (۲۰۱۲) طی پژوهشی با موضوع کارآموز امروز پزشک فردا؟ نفوذ برنامه‌های کارورزی در توسعه حرفه‌ای دانش‌آموزان در صنعت مهمان‌نوازی مورد بررسی قرار گرفته است و باهدف کشف برنامه‌ریزی برنامه صنعت مشارکت و تمایل دانشجویی و نفوذ تعهد به دنبال شغلی در صنعت مهمان‌نوازی پس از فارغ‌التحصیلی انجام شد و برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از پرسشنامه از بین فارغ‌التحصیلان استفاده شده است و به نتیجه اینکه برنامه‌ریزی برنامه کارآموزی و مشارکت صنعت و تعهد دانش‌آموز تحت تأثیر رضایت کلی با تجربه کارآموز است.

۳- دبلیو کالن و همکاران (۲۰۱۱) طی پژوهش خود با موضوع، معیارهای انتخاب برای متقاضیان اقامت داخلی و اعتبار حرفه‌ای در کارآموزی را مورد بررسی قرار داده‌اند و باهدف مطالعه به منظور پذیرش اینکه آیا استاندارد در الکترونیک خدمات ارسالی با ارزیابی حرفه‌ای در طول کارآموزی همراه بوده است و از بین ۱۹۱ کارآموز پزشکی برای استخراج داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون خطی استفاده شده است و به نتیجه اظهارات مقایسه در توصیه‌نامه برای طب داخلی متقاضیان اقامت با نمرات حرفه‌ای در طول کارآموزی همراه بود.

۴- عابدینی بلترک و همکاران (۱۳۹۲) طی پژوهشی با موضوع بررسی ضرورت گذراندن درس کارورزی برای دانشجویان علوم تربیتی با جامعه دانشجویان دکتری علوم تربیتی دانشگاه اصفهان قرار داده‌اند و باهدف از این تحقیق ضرورت گذراندن درس کارورزی برای دانشجویان علوم تربیتی بود. از روش کتابخانه‌ای و مروری به صورت تحلیلی توصیفی بر تحقیقات پیشین استفاده شده است درعین حال از روش کیفی مصاحبه عمیق از دانشجویان دکتری علوم تربیتی جهت تکمیل کار بهره گرفته شده است و باهدف اینکه کارورزی محیطی را فراهم می‌سازد که نه تنها، باعث افزایش قابلیت‌های آنان برای اشتغال در آینده می‌شود بلکه به کارورزان قدرت انتخاب بیشتری در انجام وظایف ارائه شده می‌شود تا بتوانند بهتر به علاقه‌مندی‌ها و گرایش‌های خود در زمینه‌های مختلف پی برده و نقاط ضعف و قوت کار خود را ارزیابی نمایند.

۵- احراری و همکاران (۱۳۹۰) طی پژوهشی با موضوع بررسی سنجش میزان اثربخشی طرح کارورزی فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی در توانمندسازی بخش کشاورزی استان خراسان جنوبی مورد بررسی قرار داده‌اند و باهدف کلی بررسی سنجش میزان اثربخشی طرح کارورزی فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی در توانمندسازی بخش کشاورزی استان خراسان جنوبی صورت گرفته است و برای

جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه و به صورت پیمایشی مورد بررسی قرار گرفته است. جامعه آماری شامل ۵۳۲ نفر فارغ‌التحصیل بخش کشاورزی بود که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۸۴ نفر مشخص گردید که جهت افزایش درصد اطمینان به ۳۰۰ نفر افزایش یافت؛ و نتایج آن حاکی از آن است که از نقطه نظر فارغ‌التحصیلان بخش کشاورزی (کارورزان) نسبت به ویژگی‌های طرح کارورزی، میزان توانایی متناسب آموخته‌های دانشگاهی با کارهای محوله کارورزی از مهم‌ترین متغیرهای تأثیرگذار در توانمندسازی بخش کشاورزی استان خراسان جنوبی می‌باشد.

روش تحقیق

این تحقیق از نوع توصیفی-پیمایشی بوده و جامعه‌ی آماری تحقیق شامل ۱۰۰ دانشجوی رشته حسابداری دانشگاه‌های سطح بیرجند که واحد کارورزی را گذرانده‌اند بوده است. اطلاعات به دست آمده از طریق پرسشنامه که یکی از ابزارهای کسب اطلاعات در تحقیقات می‌باشد به دست آمده است. از ضریب آلفای کرونباخ برای سنجش میزان تک‌بعدی بودن نگرش‌ها، قضاوت‌ها و سایر مقولاتی که اندازه‌گیری آن‌ها آسان نیست به کار می‌رود. این آزمون که حاصل آن یک ضریب به نام آلفای کرونباخ می‌باشد، برای آزمون قابلیت اعتماد یا پایایی (Reliability) پرسشنامه‌ای که به صورت طیف لیکرت طراحی شده و جواب‌های آن چندگزینه‌ای است، به کار می‌رود که آلفای پرسشنامه‌های این تحقیق ۰/۸۸ می‌باشد. لذا در این تحقیق سه گروه پرسشنامه به شرح زیر حاوی پرسش‌هایی درباره‌ی متغیرهای مورد سنجش در کارورزی تهیه شده:

جدول ۱: پرسش‌های متغیرها

متغیر	فراوانی	درصد
علمی کاربردی	۳۴	۳۴
آزاد	۲۵	۲۵
دولتی	۴۱	۴۱
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

یافته‌های توصیفی

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، بیشترین فراوانی (۴۱ نفر) را دانشجویان دانشگاه دولتی و کمترین فراوانی (۲۵ نفر) در دانشجویان دانشگاه آزاد بود.

جدول شماره ۲: دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی

متغیر	فراوانی	درصد
خیلی کم	۱	۱
کم	۸	۸
متوسط	۴۷	۴۷
زیاد	۳۵	۳۵
خیلی زیاد	۹	۹
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

جدول شماره ۳: دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار

متغیر	فراوانی	درصد
خیلی کم	۶	۶
کم	۲۸	۲۸
متوسط	۱۸	۱۸
زیاد	۳۹	۳۹
خیلی زیاد	۹	۹
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

با توجه به جدول فوق، فراوانی دانشجویانی که نقش درس کارورزی را در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی متوسط و زیاد اعلام نمودند نسبت به سایر دانشجویان بیشتر بود. همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، بیشترین فراوانی (۳۹ نفر) در دانشجویانی بود که اعلام نمودند درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار نقش زیادی دارد و کمترین فراوانی در دانشجویانی بود که اعلام نمودند درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار نقش کمی دارد.

جدول شماره ۴: دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در آشنایی بیشتر با محیط کار واقعی

متغیر	فراوانی	درصد
خیلی کم	۴	۴
کم	۲۱	۲۱

متوسط	۴۶	۴۶
زیاد	۲۶	۲۶
خیلی زیاد	۳	۳
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

درصد بیشتری از دانشجویان معتقد بودند که درس کارورزی در آشنایی بیشتر با محیط کار واقعی نقشی متوسط و زیادی داشت.

جدول ۵: میانگین نمره مربوط به دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های دانشجویان

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	میانه	مد	کمترین نمره	بیشترین نمره
افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی	۳/۳۹	۰/۶۳	۳/۳۳	۳/۳۳	۰/۴۰	۴/۸۳
افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار	۳/۱۳	۰/۹۳	۳	۳/۵۰	۰/۸۶	۵
آشنایی بیشتر با محیط کار	۳/۰۷	۰/۶۶	۳/۱۲	۳/۳۸	۰/۴۳	۴/۵۰

با توجه به جدول فوق، از در خصوص نقش درس کارورزی بیشترین میانگین نمره مربوط به دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی و کمترین میانگین نمره مربوط به دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در آشنایی بیشتر با محیط کار بود.

یافته‌های استنباطی

فرضیه ۱- درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی دانشجویان دانشگاه‌های علمی کاربردی، آزاد، دولتی متفاوت است.

جدول شماره ۶: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در

افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی برحسب دانشگاه محل تحصیل

متغیر	میانگین نمره	انحراف استاندارد	F	df	p
جهاد	۳/۳۸	۰/۵۹	۰/۰۵	(۲ و ۹۷)	۰/۹۵

			۰/۵۲	۳/۴۳	آزاد
			۰/۷۳	۳/۳۸	دولتی

نتیجه آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه نشان داد که از نظر آماری تفاوت معناداری در میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی برحسب دانشگاه محل تحصیل نبود ($p > 0/05$).

فرضیه ۲- درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار دانشجویان دانشگاه‌های علمی کاربردی، آزاد، دولتی متفاوت است.

جدول شماره ۷: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار برحسب دانشگاه محل تحصیل

متغیر	میانگین نمره	انحراف استاندارد	F	df	p
جهاد	۳/۲۱	۰/۸۴	۰/۱۹	(۲ و ۹۷)	۰/۸۳
آزاد	۳/۰۶	۰/۹۴			
دولتی	۳/۱۱	۱			

نتیجه آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه نشان داد که در میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار برحسب دانشگاه محل تحصیل تفاوت معناداری وجود نداشت. ($p > 0/05$).

فرضیه ۳- درس کارورزی در افزایش آشنایی بیشتر با محیط کار دانشجویان دانشگاه‌های علمی کاربردی، آزاد، دولتی متفاوت است.

جدول شماره ۸: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار برحسب دانشگاه محل تحصیل

متغیر	میانگین نمره	انحراف استاندارد	F	df	p
جهاد	۳/۲۱	۰/۸۴	۰/۱۹	(۲ و ۹۷)	۰/۸۳
آزاد	۳/۰۶	۰/۹۴			
دولتی	۳/۱۱	۱			

نتیجه آزمون آنالیز واریانس یک‌طرفه نشان داد که از نظر آماری تفاوت معناداری در میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص نقش درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار برحسب دانشگاه محل تحصیل نبود. ($p > 0/05$).

یافته‌های جانبی

جدول شماره ۹: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی با نمره نظری ۳

میانگین تجربی	انحراف معیار	میانگین نظری	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳/۳۹	۰/۶۳	۳	۶/۲۲	۹۹	$< 0/001$

نتیجه آزمون t تک متغیره نشان داد که میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی نسبت به نمره نظری (۳) بیشتر بود و این تفاوت از نظر آماری معنادار بود ($p < 0/001$). به عبارتی از دیدگاه دانشجویان درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی مؤثر است.

جدول شماره ۱۰: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار با نمره نظری ۳

میانگین تجربی	انحراف معیار	میانگین نظری	t	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳/۱۳	۰/۹۲	۳	۱/۴۰	۹۹	۰/۱۷

نتیجه آزمون t تک متغیره نشان داد که میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار نسبت به نمره نظری (۳) بیشتر بود ولی این تفاوت از نظر آماری معنادار نبود ($p = 0/17$). به عبارتی از دیدگاه دانشجویان درس کارورزی در افزایش ورود به بازار کار مؤثر نیست.

جدول شماره ۱۱: مقایسه میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در آشنایی بیشتر با

محیط کار با نمره نظری ۳

میانگین تجربی	انحراف معیار	میانگین نظری	t	درجه آزادی	سطح معنی داری
۳/۰۷	۰/۶۶	۳	۱/۰۵	۹۹	۰/۳۰

نتیجه آزمون t تک متغیره نشان داد که میانگین نمره دیدگاه دانشجویان در خصوص تأثیر درس کارورزی در آشنایی بیشتر با محیط کار نسبت به نمره نظری (۳) بیشتر بود ولی این تفاوت از نظر آماری معنادار نبود ($p=0/30$). به عبارتی از دیدگاه دانشجویان درس کارورزی در افزایش آشنایی بیشتر با محیط کار مؤثر نیست.

نتیجه‌گیری

در قلمرو آموزش عالی هر کشور، بخشی از فعالیت‌های آموزش باید در راستای حل مشکلات صنایع باشد. اجرای بهینه درس کارورزی می‌تواند در این زمینه مؤثر باشد. در سیستم آموزشی کنونی، کارورزی یکی از ابزارهای مهم تربیت نیروی انسانی در حوزه‌ی تحصیلات عالی است زیرا دانشگاه علاوه بر آموزش باید در پژوهش و خدمات‌رسانی به صنایع نقش مهمی را ایفا کند. (ترابی مهربانی، ۱۳۸۵). با توجه به تحقیقات و تحلیل‌های انجام‌شده مشخص شد که تعداد دانشجویانی که نقش درس کارورزی را در افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی متوسط و زیاد اعلام نمودند نسبت به سایر دانشجویان بیشتر بود. به عبارتی دیگر به نظر دانشجویان واحد کارورزی موجب افزایش قابلیت‌های فردی و تخصصی آن‌ها می‌شود؛ اما دیدگاه دانشجویان در خصوص فرضیه دوم و سوم یعنی افزایش قابلیت‌های ورود به بازار کار و آشنایی با محیط کار واقعی منفی است و معتقدند واحد کارورزی موجب افزایش قابلیت‌ها و توانایی‌های آنان برای ورود به بازار کار و آشنایی بیشتر با محیط کار واقعی نمی‌شود.

پیشنهاد‌های تحقیق:

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده می‌توان پیشنهاد‌های زیر را جهت رفع کمبودها و نارسایی‌های کارورزی مطرح نمود:

- مجهز کردن اساتید دانشگاه به سواد کارآفرینی در این رشته به‌نحوی که تدریس خود را به سمت

روش‌های حل تمرین و یادگیری تجربی و حسابداری کارآمد سوق دهند.
 - تعیین نمودن چند محیط کارورزی توسط دانشگاه.
 - برگزاری جلساتی با حضور مدیران مؤسسات و اساتید به منظور تعیین و تبیین اهداف موردنظر از اجرای واحد کارورزی.
 - برگزاری کلاس‌های توجیهی توسط اساتید برای دانشجویان کارورز و تأکید بر اهمیت ویژه‌ی واحد کارورزی.

محدودیت‌های تحقیق

تهیه این تحقیق با محدودیت‌هایی همراه بود از جمله:
 - محدودیت‌های ذاتی پرسشنامه
 - عدم همکاری دانشجویان
 - مشکل بودن دسترسی به جامعه آماری
 که با تلاش محققان سعی شده این مشکلات و محدودیت‌های به حداقل برسد.

منابع

۱. متین فر، احسان. (۱۳۹۱). گزارش کارآموزی رشته مهندسی کامپیوتر. دانشگاه پیام نور. واحد درود.
۲. قاسمی پویا، اقبال (۱۳۸۰)، نشریه روانشناسی علوم تربیتی، رشد معلم، شماره ۱۶۱.
۳. آیین‌نامه اجرایی کارآموزی و کارورزی مصوبه جلسه ۵۰ شورای عالی برنامه‌ریزی آموزشی و درسی علمی-کاربردی، مورخ ۸۴/۳/۲۸.
۴. خلاق، علی اصغر. (۱۳۸۵). نقش و اهمیت آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، مجله رشد آموزش فنی و حرفه‌ای.
۵. ترابی مهربانی، مهدی. (۱۳۸۵). لزوم توجه به کارورزی به‌عنوان ابزاری در خدمت آمادگی شغلی دانشجویان. <http://www.eshteghal.ir>
۶. اطلاعات مجله حسابرس. مجله حسابرس، سال شانزدهم، شماره ۷۴، آذر-دی ۱۳۹۳.
۷. مشیرزاده، همایون، مجله حسابرس، سال شانزدهم، شماره ۷۴، آذر-دی ۱۳۹۳.
۸. نیکبخت، محمدرضا، مجله حسابرس، سال شانزدهم، شماره ۷۴، آذر-دی ۱۳۹۳.
۹. آیین‌نامه کارآموزی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی

۱۰. خبرگزاری مهر، شناسه‌ی خبر: ۲۳۴۰۲۶۰، تاریخ مخابره: ۱۲ مرداد ۱۳۹۳ - ۰۸: ۲۰
۱۱. بی بی سلطان، نیره و جبل عاملی، شهناز. (۱۳۹۱). بررسی مشکلات درس کارآموزی دانشجویان کاردانی رشته نقشه‌کشی و طراحی صنعتی در صنایع. مجله کارافن. شماره ۳۲، پاییز - زمستان ۱۳۹۱.
12. Abubakr Ahmed, MD, Gaitri Sadacharam, and Emmet Andrews, MD The Road Map to Better Knowledge? Care Pathways as an Educational Tool During Surgical Internship
13. http://www.civilica.com/Paper-ADNWP01-ADNWP01_027.html
14. http://www.civilica.com/Paper-TWECIA01-TWECIA01_006.html